

Stratum plus 2015/5. Славяне на Дунае. Обретение родины.
The Slavs on the Danube. Homeland found. Saint Petersburg,
Kishinev, Odessa, Bucharest (ISSN 1608-9057)

Recenzió

A 17 éve rendszeresen megjelenő Stratum Plus méltán vált rövid idő alatt nemzetközileg elismert és széles körben neves régészeti folyóirattá. Évente hatszor jelenik meg. Az első öt kötet tematikus, kronológiai sorrendben az egyes régészeti korok egy-egy speciális problémakörével foglalkozik. A hatodik szám numizmatikai és epigráfiai munkákat közöl, és ugyanitt találunk kulturális antropológiai, etnológiai és késő középkori – újkori történeti cikkeket is.

Az évente hatszor megjelenő tematikus számokat változó, egy vagy több szerkesztő jegyzi, mindig az adott téma jeles szakértői. A változatlanul vastag (a szóban forgó szám 358 oldal) kötetekre a tudományos folyóiratoknál szokatlanul színes címlap vonzza (vagy taszítja) az olvasó tekintetét – a borító képei a fantasy-hiperrealizmus-képregény stílusokat idézik – és ha tetszik, ha nem, felhívja magára a figyelmet. A szerkesztőség szigorúan ragaszkodik borítóterv „policy”-jához.

A Stratum története az 1990-es évek elejére nyúlik vissza. Ekkor, nem sokkal a rendszerváltás után fogalmazódott meg a szentpétervári régészek eredetileg szűk körében – mindnyájan a Mark Scsukin-féle iskolában váltak szakemberekké – egy, a városban megjelentetett, az oroszországi (és posztszovjet) régészet vitákat indukáló kérdéseit megcélzó szakmai lap indításának igénye. Ebből lett a PAV (Petyerburgszkij Arheologicseskij Vesztnyik), amely csupán néhány számot ért meg a gazdasági csóddal küszködő országban, ahol a kutatók éveken át nem vagy alig kaptak fizetést. Az anyagi keretek rendkívül szűkösek voltak, időnként majdhogynem a szerkesztők, O.A. Scseglova és O.V. Sarov (ugyancsak rendkívül szűkös) keretei biztosították egy-egy szám megjelenését. Ennek megfelelően a PAV igen szerény formában, de annál gazdagabb tartalommal jelent meg, számos cikket azóta is széles körben idézik. Az utolsó, 9. számot 1995-ben adták ki. Az ezután keletkezett űrt szerette volna kitölteni néhány fiatal moldáviai régész, köztük M.E. Tkacsuk és R.A. Rabinovics, akik több évig Péterváron tanulták a szakmát. Így jött létre a Stratum plus, amelynek első számai még Stratum+Petyerburgszkij Arheologicseskij Vesztnyik címen jelentek meg. A lap azóta is négy kiadási hely megjelölésével (Szentpétervár, Kisinyov/Chişinău, Ogyessza, Bukarest) lát napvilágot, jelezve azt a kutatói kört, amely rendszeresen ír és szerkeszt itt.

Bár a kiadó/szerkesztőség moldáviai székhelyű, a cikkek orosz nyelvűek, ugyanakkor mindegyikhez tartozik román és angol rezümé. A Stratum plus sikerét jelzi, hogy eddig minden nehéz időt túlélt, önfenntartó (!) és a posztszovjet térségben az egyik első olyan régészeti periodika, amelyet felvettek a Scopus listájára.

A szóban forgó szám témájául Lubor Niederle születésének 150. évfordulójára emlékezve a Duna menti korai (VI–VII. századi) szlávokat választották.

A bevezető tanulmányban az egyik szerkesztő, I.O. Gavrituhin ad áttekintést a kötet témáiról, sorra véve az egyes érintett országok szláv kutatásának helyzetét. D. Jelínkovával ugyanó

jegyzi a rövid Niederle életrajzot, amelyet V.Ja. Petruhin cikke követ Niederle interdiszciplináris szlavisztikai kutatásairól. Az írás a nagy előd iránt érzett kellő tisztelet, de az objektív kritika jegyében fogant.

A kötet néhány tematikus egységre oszlik: az első a cseh- és morvaországi, valamint a szlovákiai korai szláv leleteket foglalja össze, továbbá a Kárpát-medence romániai részének emlékeit. N. Profantová a csehországi szlávokról és VI–VII. századi kapcsolataikról ír, D. Jelínková a morvaországi prágai típusú kerámia eredetéről értekezik, G. Fusek a Szlovákia területén kimutatható legkorábbi szláv lakosság emlékeit tárja elénk. Az erdélyi és partiumi szláv leleteket I. Stanciu foglalja össze.

A második rész a kelet-alpi és balkáni korai szláv anyagokat veszi sorra. Szlovénia és a szomszédos területek régészeti anyagával A. Pleterški cikke foglalkozik. Đ. Janković Észak-Illyricum és Dalmácia elszlávosodását elemzi, D. Radičević a szerbiai Duna-mente korai szláv lelőhelyeiről ír. Kár, hogy S. Trifunović és I. Pašić munkássága nyomán a VI. századi szlávnak meghatározott lelőhelyek anyaga közé tipikus szarmata – korongolt! – kerámia is belekeveredett (pl. Kolut–Ritska dolina lelőhely anyaga a 289. oldal 3. képén), amelynek kapcsán a szerbiai Duna-szakaszt tárgyaló D. Radičević maga is kifejezi kétségét a szláv azonosítást illetően. Ugyanő hívja fel a figyelmet némely szlávnak mondott edény germán jellegére. A bulgáriai szláv anyag ismertetését N. Hriszimov tollából olvashatjuk.

Némileg „kilóg” a tematikus egységekből M.M. Kazanskij szláv fegyverzetrel és lőszerzámmal foglalkozó, részletes lelőhelylistát és jól használható képanyagot tartalmazó, mind a régészeti anyagot, mind a témával kapcsolatos írott forrásokat összefoglaló tanulmánya. Egy másik, forrásokkal kapcsolatos munkát is találunk a kötetben: a bizantinológus P.V. Suvalov a Pseudo-Maurikios-féle Strategikon szláv fejezetének három rétegét (a mű feltételezett korábbi forrásai és átszerkesztése) elemzi, amelyek a szlávok egymástól eltérő képét rajzolják fel.

Igen sajnálatos, hogy a Duna-vidék korai szláv megtelepedésének kérdése éppen Magyarország területén marad homályban. Ez nem a szerkesztők hibája, hiszen, ahogy I.O. Gavrituhin a bevezető cikkben fogalmaz: „*Egyes szerzők, akikkel előzetesen megállapodtunk, különböző okokból szövegüket nem tudták határidőre előkészíteni.*” Pedig segíthette volna a korai szláv elterjedés problematikájának megértését, ha a Kárpát-medence nyugati és központi részéről magyar kutatók is felvázolják a hazai kutatás jelen állását a tematikus számban. Így az olvasónak I.O. Gavrituhin említett bevezető cikkéből kell képet alkotnia a terület VI. századi helyzetéről – p. 20.: „*A szláv csoportok jelenléte a langobardok által ellenőrzött zónában szervesen illeszkedik a szláv-langobard kapcsolatok képébe, amelyet egyre újabb leletek támasztanak alá.*” A Kölked–feketekapui A temető prágai típusú kerámiája a szerző szerint arra utalhat, hogy az avar lelőhelyen szláv-langobard szubsztrátum élhetett. Erre mutatna, hogy a temetkezési szokások meglepően egységesek, ami a temető működését jóval megelőző kulturális szintézist támasztaná alá.

Csak remélhetjük, hogy egy következő hasonló tematikus kötetből a hazai kutatás nem marad ki!

KULCSÁR Valéria

Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar
Régészeti Tanszék
H-6722 Szeged
Egyetem u. 2.
e-mail: vkulcsar58@gmail.com